

* Τό κείμενο αυτό αποτελεί τό πρώτο τμήμα μίας υπό εξέλιξη έμπειρικής μελέτης, σέ πρώτη-προσωρινή γραφή. Ή έργασία, στήν τελική της μορφή, θά περιλαμβάνει αριθμητικά δεδομένα και εκτιμήσεις γιά τό φύλο, τό μορφωτικό και τό επαγγελματικό επίπεδο τών Βουλευτών, πού έπηρεάζουν και αυτά τόσο τήν πολιτική κινητικότητα όσο και τήν πολιτική συμπεριφορά. Θά πρέπει αυτό νά τό έχει υπόψη του ό αναγνώστης, γιατί όρισμένες από τίς ύποθέσεις πού διατυπώνονται εδώ δικαιολογούνται μόνο σέ συνάρτηση μέ τά υπόλοιπα τμήματα τής μελέτης.

Ήλικία και συχνότητα έκλογής στis Βουλές 1964, 1974 και 1977 Τάσεις και μεταβολές στis αριθμητικές κατανομές.

Α.-Ι. Δ. Μεταξάς

Τά στοιχεία πού παρουσιάζουμε εδώ συνθέτουν ένα μέρος από τή «βιο-κοινωνική»⁽¹⁾ χαρτογράφηση τής Βουλής. Ό λόγος πού τά συγκεντρώνουμε είναι γιατί φαίνονται χρήσιμα γιά νά κατανοήσουμε —σέ δευτεροβάθμια ανάλυση— μερικές μορφές πολιτικής συμπεριφοράς και γιά νά παρακολουθήσουμε όρισμένους ιδιότυπους ρυθμούς ανανέωσης του κοινοβουλευτικού προσωπικού (πολιτική κινητικότητα). Σέ μία τεχνικότερη γλώσσα συνιστούν «παρεμβαλλόμενες μεταβλητές»⁽²⁾.

Τό τμήμα τής χαρτογράφησης πού ακολουθεί αφορά τήν ήλικία και τή συχνότητα έκλογής. Χωρίς βέβαια αυτό νά σημαίνει ότι και άλλες καταστάσεις του ίδιου τύπου δέν θά μπορούσαν νά αποτυπωθούν γιά νά μελετηθούν.

Σέ μιάν ένότητα (Α) μέ τίτλο «Ήλικιακή σύνθεση και κατανομή» θά δούμε ποιές ομάδες και υποομάδες ήλικιών και σέ τί ποσοστό ή κάθε μία μετέχουν στis Βουλές τών ετών 1964, 1974 και 1977. Ή εικόνα πού επιδιώκουμε νά δώσουμε είναι μία κάτοψη πού νά δείχνει τή διαστρωμάτωση τών «γενεών» στis όποιες ανήκουν οι Βουλευτές μας.

Στή συνέχεια, σέ μιά δεύτερη ένότητα (Β) μέ τίτλο «Κατανομές στή συχνότητα έκλογής» θά δούμε σέ τί έκταση τά ίδια πρόσωπα επανέρχονται στis Βουλές πού μάς ενδιαφέρουν.

Γιά κάθε μία από τίς ένότητες αυτές θά παρουσιάσουμε τίς

1. Τόν όρο βιο-κοινωνική κατηγορία μεταφέρουμε εδώ, κατ' ανάλογη χρήση, από τό βιβλίο του R.G. SCHWARTZENBERG. *Sociologie Politique*. Mouton 1971 σελ. 71. Άν και ό συγγραφέας χρησιμοποιεί τόν τύπο «classe biosociale» ή ελληνική απόδοση του σέ βιοκοινωνική κατηγορία είναι ίσως καταλληλότερη γιά τίς ανάγκες αυτής τής έρευνας.

2. Γιά τήν έννοια τών παρεμβαλλόμενων μεταβλητών βλέπε Α.Ι.Δ. ΜΕΤΑΣΑ. *Πολιτική Μεθοδολογία*. Α. Σάκουλας. 1978 σελ. 244 επ.

συνθέσεις και κατανομές πρώτα στο επίπεδο της Βουλής ως έναιο σύνολο (μακρο-πολιτική κατανομή) και μετά στο επίπεδο των ειδικότερων πολιτικο-ιδεολογικών κατηγοριών⁽³⁾ στις όποιες συμβατικά, με δική μας ευθύνη, εντάσσουμε τα διάφορα κόμματα (μικρο-πολιτική κατανομή).

A. Ήλικιακή σύνθεση και κατανομή 1964, 1974, 1977

1. ΜΑΚΡΟ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

Μιά από τις πρώτες διαπιστώσεις αφορά τον προσοδευτικό περιορισμό του ηλικιακού ανοίγματος, της ηλικιακής «ψαλλίδας» ανάμεσα στη Βουλή του 1964 και σε εκείνες του 1974 και 1977(βλ. πίνακα 1).

1. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	1964		1974		1977	
	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%
A. κατηγορία						
α1 : 25 - 29	1	0,33	7	2,33	3	1,00
α2 : 30 - 39	25	8,33	45	15,00	57	19,00
α3 : 40 - 49	65	21,66	78	26,00	95	31,66
Σύνολο	91	30,32	130	43,33	155	51,66
B. κατηγορία						
β1 : 50 - 59	120	40,00	83	27,66	68	22,66
β2 : 60 - 69	68	22,66	71	23,66	56	18,66
β3 : Άνω των 70	21	7,00	15	5,00	18	6,00
Σύνολο	209	69,66	169	56,32	142	47,32
Γ. κατηγορία						
Διευκρινιστή ηλικία			1	0,33	3	0,99

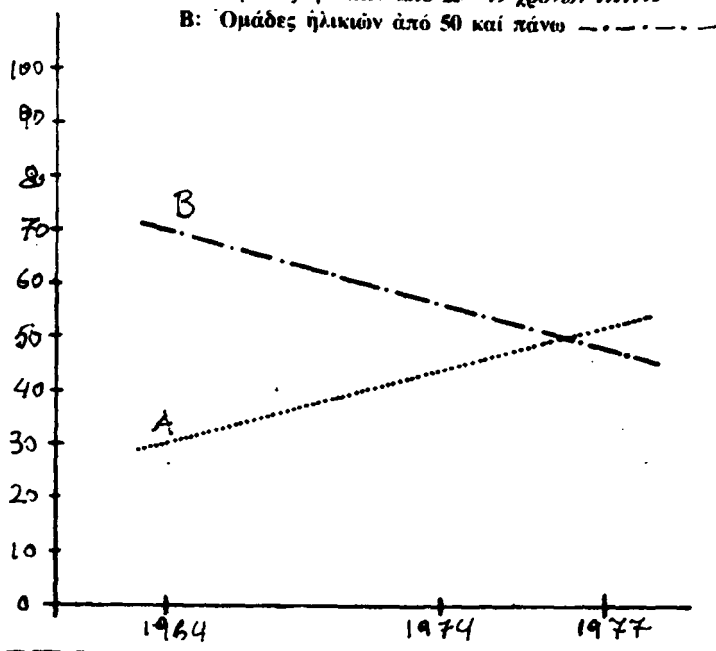
α.β. = αριθμός βουλευτών

Τό 1964 μόνο τό 30,32% των Βουλευτών είχε ηλικία 25-49 χρονών (Α' κατηγορία ηλικιών) ενώ τό 69,66% (Β' κατηγορία ηλικιών) είχε ηλικία πάνω από 50 χρονών. Τό 1974 έχουμε την πρώτη σημαντική μείωση του ανοίγματος, αφού η σχέση γίνεται 43,33% για την Α' κατηγορία και 56,32% για τη Β. Τό 1977 η τάση συνεχίζεται και για πρώτη φορά η σχέση ανατρέπεται. Ειδικότερα έχουμε 51,66% των Βουλευτών να ανήκουν στην Α' κατηγορία με τις νεότερες ηλικίες και 48,34% στη Β' με τις μεγαλύτερες ηλικίες. Και παρουσιάζονται ενδείξεις πως αν η τάση συνεχισθεί ίσως οδηγηθούμε σε μεταβολή που θα συνίσταται σε μία περισσότερο ισορροπημένη ηλικιακή κατανομή με περιορισμένη υπερχρή των ηλικιών της Α' κατηγορίας (βλ. πίνακα 2).

Εκείνο όμως που είναι περισσότερο ενδιαφέρον είναι να δούμε, με βάση τον πίνακα 1, πως «κινείται» η κάθε ειδικότερη ηλικιακή υπο-κατηγορία στο διάστημα 1964-1974-1977. Η υποκατηγορία α1 (25-29 χρονών) που τό 1964 δεν αντιπροσω-

A: Ομάδες ηλικιών από 25-49 χρονών

B: Ομάδες ηλικιών από 50 και πάνω - - - - -

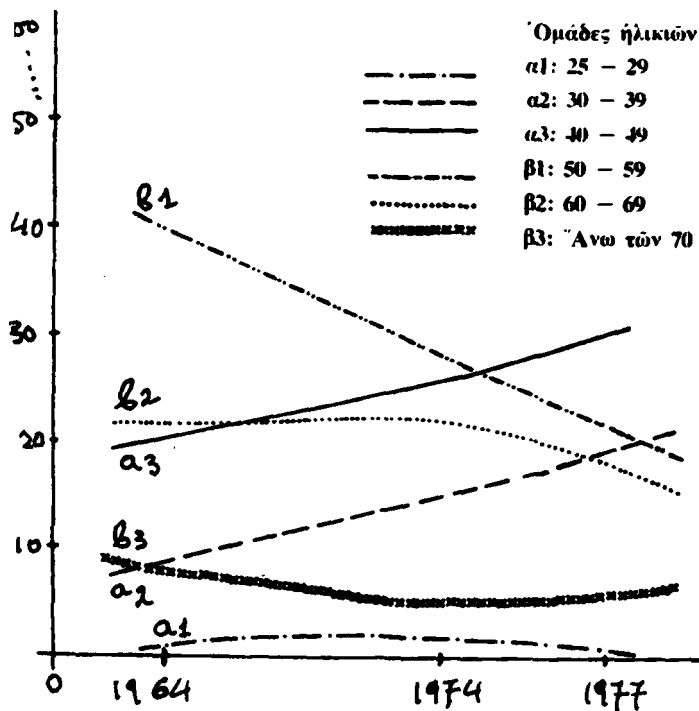
πύει παρά τό 0,33% των Βουλευτών, τό 1974 εμφανίζει μία αύξηση που φθάνει τό 2,33% αλλά που όμως τό 1977 υποχωρεί στο 1%. Η υποκατηγορία α2 (30-39 χρονών) τό 1964 εκπροσωπείται στη Βουλή με τό 8,33%, τό 1974 φθάνει τό 15% και τό 1977 τό 19%. Η υποκατηγορία α3 (40-49 χρονών) τό 1964 έχει 21,66%, τό 1974 26% και τό 1977 31,66%. Τό γενικότερο συμπέρασμα σε ό,τι αφορά αυτές τις τρεις νεότερες ηλικίες είναι ότι ενώ οι υποκατηγορίες α2 και α3 σταθεροποιούν την τάση τους, η υποκατηγορία α1 δεν καταφέρνει να διατηρήσει τό 1977 ό,τι απέκτησε τό 1974. Αυτό ίσως να δείχνει πως οι μικρότερες ηλικιακές υποκατηγορίες έχουν κάποια δυσχέρεια ή άπειρία για να σταθεροποιηθούν. Ανάμεσα πάντως στις 3 αυτές υποκατηγορίες, για τό 1977, τό 31,66% (ηλικίες ανάμεσα στα 40-49) αντιστοιχεί προς τό 1/3 των βουλευτών (95). Σημειώνουμε όμως ότι οι Βουλευτές της υποκατηγορίας α2 (ηλικίες 30-39) ανάμεσα στο 1964 και τό 1977 υπερδιπλασιάζονται από 25 σε 57, ενώ οι Βουλευτές της υποκατηγορίας α3 αυξάνονται κατά τό 1/3 περίπου (από 65 σε 95).

Σε ό,τι αφορά τώρα τις ηλικίες της Β' κατηγορίας, από 50 χρονών και πάνω, που εμφανίζουν φθίνουσα εξελικτική τάση ή ανάλυση για τις ειδικότερες κατανομές (βλ. πίνακα 1) έχουν ως εξής: Η υποκατηγορία β1 (ηλικίες 50-59 χρονών) αντιπροσωπεί τό 1964 τό 40% των Βουλευτών, τό 1974 τό 27,66% και τό 1977 τό 22,66%. Η τάση είναι σταθερή και συνιστά μεταβολή ώστε η υποκατηγορία αυτή να περιορισθεί στο 1/6 της δύναμης που διέθετε τό 1964. Η υποκατηγορία β2 (ηλικίες 60-69 χρονών) τό 1964 αντιπροσωπεί τό 22,66%, τό 1974 τό 23,66% και τό 1977 τό 18,66%. Η ηλικία αυτή ελάχιστα εξασθενίζει και τό ίδιο ισχύει και για την επόμενη υποκατηγορία β3 (πάνω από 70 χρονών) που τό 1964 αντιπροσωπεί τό 7%, τό 1974 τό 5% και τό 1977 βρίσκεται στο 6%.

Στόν πίνακα 3 βλέπουμε εκδηλα όχι μόνο την εξέλιξη των

3. Οι πολιτικο-ιδεολογικές κατηγορίες που προτείνουμε έχουν ίσως κάτι τό αθάνατο στο μέτρο που θα μπορούσαν να διατυπωθούν εύλογες αντιρρήσεις για τό κατά πόσο τό α ή δ κόμμα ανήκει στην πολιτικο-ιδεολογική κατηγορία που τό εντάσσουμε και όχι σε μία άλλη. Διευκρινίζουμε όμως ότι οι κατηγορίες αυτές είναι συμβατικές, αναλυτικές και δεν αναπαριστούν την πραγματικότητα παρά μόνο κατά προσέγγιση.

3. ΑΝΑΛΥΣΗ «ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ» ΚΑΙ «ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ»
ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΑΚΩΝ ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ
1964 - 1974 - 1977

Η Α' κατηγορία με τις νεότερες ηλικίες μετέχει στην κοινοβουλευτική εκπροσώπηση της Ε.Δ.Α. κατά 45,45% ενώ η Β' κατηγορία διαθέτει 54,53%. Τό 1974 και για το σύνολο της «Ένωμένης Αριστεράς» η υπεροχή των ηλικιών της κατηγορίας Β' είναι καταφανής. Διαθέτει τό 71,42% ενώ οι νεότερες ηλικίες μόνο τό 28,57%. Τό 1977 πού η «ορθόδοξη» κομμουνιστική άριστερά εκπροσωπείται μόνο από τό Κ.Κ.Ε. ή τάση υπεροχής των προχωρημένων ηλικιών εμφανίζεται ακόμα έντονότερη σέ τρόπο ώστε τό 72,72% των έδρών του κόμματος νά καταλαμβάνεται από τη Β' κατηγορία και μόνο τό 27,27% από την κατηγορία Α'.

Σέ ό,τι άφορά τις ειδικότερες ηλικιακές υποκατηγορίες είναι ή υποκατηγορία α3 (40 - 49 χρονών) πού τό 1964 έχει τό μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής μέ 36,36% μέ δεύτερη την υποκατηγορία β3 (πάνω από 70 χρονών) μέ ποσοστό 22,72%. Τό 1974 είναι ή υποκατηγορία β1 (50 - 59 χρονών) πού εμφανίζει τό μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής. Τό 1977 μέ μόνο τό Κ.Κ.Ε. είναι τώρα ή υποκατηγορία β2 (60 - 69 χρονών) πού καταλαμβάνει τό μεγαλύτερο χώρο.

Τό γενικότερο συμπέρασμα για την ηλικιακή εξέλιξη της κοινοβουλευτικής σύνθεσης της κομμουνιστικής άριστεράς είναι μία τάση υπεροχής των υποκατηγοριών 50 - 59 χρονών (β1) και 60 - 69 (β2) πού παρατηρείται μετά τό 1974 ενώ στο σύνολό της φαίνεται νά σταθεροποιεί μία μεταβολή υπεροχής των ηλικιών της Β' κατηγορίας. Θά πρέπει όμως νά υπομνησθεί ότι ό μικρός αριθμός των Βουλευτών της κομμουνιστικής άριστεράς δέν επιτρέπει απόλυτες συγκρίσεις μέ τά άλλα κόμματα πού έχουν πολύ μεγαλύτερο αριθμό Βουλευτών. Τό γεγονός όμως αυτό δέν έμποδίζει νά καταγραφεί ή τάση, από αριθμητική άποψη, έστω και άν συνάγεται από ένα μικρό αριθμό Βουλευτών.

β. Κατανομή των Βουλευτών της εϋρωκομμουνιστικής και σοσιαλιστικής άριστεράς.

Σέ ό,τι άφορά τά κόμματα πού μετέχουν σ' αυτήν την πο-

στάσεων αλλά και τούς χώρους «συγκέντρωσης» και «διασποράς» των σημείων ανάμεσα στα 1964, 1974 και 1977.

2. ΜΙΚΡΟ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

α. Κατανομή των Βουλευτών της κομμουνιστικής και εϋρωκομμουνιστικής άριστεράς.

Τό 1964 ή κομμουνιστική άριστερά εκπροσωπείται από την Ε.Δ.Α. Η ηλικιακή κατανομή των Βουλευτών είναι σχετικά ίσομερής μέ έλαφρά υπεροχή των μεγαλύτερων ηλικιών (βλ. πίνακα 4).

4. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΤΗΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	1964		1974				1977	
	Ε Δ Α		ΚΚΕ		ΕΝΩΜΕΝΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΚΕ-Εσ.		ΕΔΑ	
	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%
α1: 25 - 29	—	—	1	14,28	—	—	1	9,09
Α α2: 30 - 39	2	9,09	—	—	—	—	1	9,09
α3: 40 - 49	8	36,36	1	14,28	—	—	1	9,09
Σύνολο	10	45,45	2	28,57	—	—	3	27,27
β1: 50 - 59	4	18,18	1	14,28	2	28,57	2	18,18
Β β2: 60 - 69	3	13,63	1	14,28	—	—	4	36,36
β3: Άνω των 70	5	22,72	—	—	—	—	1	14,28
Σύνολο	12	54,53	2	28,57	2	28,57	1	14,28
Γ. Άδιευκρ. ηλικία	—	—	—	—	—	—	—	—

λιτικο-ιδεολογική κατηγορία ή ανάλυσή μας θά περιοριστεί στο ΠΑ.ΣΟ.Κ. και αυτό γιατί ενώ η παρουσία της Συμμαχίας αποτελεί ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον φαινόμενο ευρωκομμουνιστικής σχετικοποίησης των επιλογών στον ελληνικό χώρο, ο αριθμός των Βουλευτών της δεν επιτρέπει να εξαχθούν γενικότερα συμπεράσματα για τα κόμματα που μετέχουν σ' αυτήν.

Αλλά και για το ΠΑ.ΣΟ.Κ. χρειάζεται μια προεισαγωγική υπενθύμιση: δεν είναι δυνατή η ηλικιακή σύγκριση με τη Βουλή του 1964 γιατί το κόμμα δεν υπήρχε την εποχή εκείνη. Η ένδεχόμενη αναζήτηση ενός τμήματος του σημερινού ΠΑ.ΣΟ.Κ. μέσα στην Ένωση Κέντρου εκείνης της εποχής αν και ως υπόθεση έχει ενδιαφέρον, δεν είναι χωρίς κινδύνους. Σε κάθε περίπτωση όμως η σύγκριση ανάμεσα στη Βουλή του 1974 και σ' εκείνη του 1977 (βλ. πίνακα 5) είναι γενικότερα χρήσιμη και αρκετά ένδεικτική για ορισμένες τάσεις.

Μια πρώτη παρατήρησή αφορά την ανατροπή της ηλικιακής σχέσης ανάμεσα στο 1974 και το 1977. Το 1974 το ΠΑ.ΣΟ.Κ. εμφανίζει μια σχετική υπεροχή των μεγαλύτερων ηλικιών κατά τρόπο ώστε το 53,32% να ανήκει στη Β' κατηγορία ενώ το 39,99% στην Α'. Το 1977 η σχέση όχι μόνο ανατρέπεται αλλά η αριθμητική υπεροχή των Βουλευτών της Α' κατηγορίας είναι 2 προς 1. Συγκεκριμένα το 66,66% των Βουλευτών ανήκει στην Α' κατηγορία ενώ η Β' δεν διαθέτει παρά το 31,17%. Σημειωτικά με τα άλλα κόμματα το ΠΑ.ΣΟ.Κ. φαίνεται να διαθέτει τη «νεότερη» εκπροσώπηση στη Βουλή.

Η γενική τάση ενισχύεται αν προχωρήσουμε στην ανάλυση των υποκατηγοριών της Α' κατηγορίας. Η υποκατηγορία α₃ (40-49 χρονών) καταλαμβάνει το 39,78% των έδρων με δεύτερη την υποκατηγορία α₂ με 26,88%. Χαρακτηριστικό επίσης είναι ότι η εξέλιξη εμφανίζεται φθίνουσα και σέ ο,τι αφορά τις υποκατηγορίες της Β' κατηγορίας.

Περισσότερο ενδιαφέρει εδώ γά υπογραμμισθεί ότι η κατηγορία β₁ (50-59χρονών) που το 1974 διέθετε το 40% των έδρων, το 1977 δεν διαθέτει παρά το 17,20%. Αντίθετα η υποκατηγορία α₃ (40-49 χρονών) περνά από το 33,33% στο

39,78% το 1977. Η υποκατηγορία όμως που εμφανίζει τη μεγαλύτερη αύξηση είναι η α₂ (30-39 χρονών) όπου από 6,66% το 1974 φθάνει στο 26,88% το 1977. Οι παρατηρήσεις αυτές θά συγκριθούν στη συνέχεια με εκείνες που αφορούν τις παραδοσιακές - κεντροδεξιές δυνάμεις στην παράγραφο (δ).

γ. Κατανομή των Βουλευτών που ανήκουν στις κεντρώες και «σοσιαλδημοκρατικές» τάσεις.

Οι κεντρώες και σέ ορισμένο μέτρο, τουλάχιστο μετά το 1964, «σοσιαλ-δημοκρατικές» τάσεις εμφανίζουν στην εξέλιξη τους τις μικρότερες μεταβολές απ' όλα τα άλλα κόμματα. Η σταθερότητα στην αναλογία των διαφόρων κατανομών όπως φαίνεται στον πίνακα 6 είναι ένα πολύπλοκο θέμα που στο πλαίσιο αυτής της ανάλυσης θά περιοριστούμε μόνο να το καταγράψουμε.

6. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΙΣ ΚΕΝΤΡΩΕΣ ΚΑΙ «ΣΟΣΙΑΛ-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΕΣ» ΤΑΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	1964		1974		1977	
	Ε.Κ.		Ε.Κ. - Ν.Δ.		ΕΔΗΚ	
	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%
α ₁ : 25 - 29	1	0,58	2	3,27	1	6,66
Α α ₂ : 30 - 39	14	8,18	9	14,75	2	13,33
α ₃ : 40 - 49	37	12,33	6	9,83	2	13,33
Σύνολο	62	21,09	17	27,85	5	33,32
β ₁ : 50 - 59	67	39,18	20	32,78	3	20,00
Β β ₂ : 60 - 69	39	22,80	19	31,14	6	40,00
β ₃ : Άνω των 70	13	7,60	5	8,19	—	—
Σύνολο	119	69,58	44	72,11	9	60,00
Γ Άδιευκρ. ηλικία	—	—	—	—	1	6,66

5. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	1977				1974				1977			
	ΣΥΜΜΑΧΙΑ				ΠΑ. ΣΟ. Κ.				ΠΑ. ΣΟ. Κ.			
	ΕΔΑ		ΚΚΕ-Εσ.		α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%
	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%
α ₁ : 25 - 29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Α α ₂ : 30 - 39	—	—	—	—	1	6,66	—	—	25	26,88	—	—
α ₃ : 40 - 49	—	—	—	—	5	33,33	—	—	37	39,78	—	—
Σύνολο	—	—	—	—	6	39,99	—	—	62	66,66	—	—
β ₁ : 50 - 59	—	—	1	100,00	6	40,00	—	—	16	17,20	—	—
Β β ₂ : 60 - 69	—	—	—	—	1	6,66	—	—	11	11,82	—	—
β ₃ : Άνω των 70	1	100,00	—	—	1	6,66	—	—	2	2,15	—	—
Σύνολο	1	100,00	1	100,00	8	53,32	—	—	29	31,17	—	—
Γ Άδιευκρ. ηλικία	—	—	—	—	1	6,66	—	—	2	2,15	—	—

Πράγματι τό 1964 ή σχέση ανάμεσα στίς ήλικιακές κατηγορίες Β καί Α είναι περίπου 3,5 πρὸς 1. 'Η Α' κατηγορία ήλικιών δέν διαθέτει παρά τό 21,9% τῶν ἐδρῶν ἐνῶ ή Β' κατηγορία καταλαμβάνει τό 69,58%. Τό 1974 ή κατάσταση δέν μεταβάλλεται παρά ἐλάχιστα σέ τρόπο ὥστε ή Α' κατηγορία νά είναι στό 27,85% καί ή Β' κατηγορία στό 72,11%. Μόνο τό 1977 τό ἀνοιγμα μετριάζεται κάπως ὥστε ή σχέση νά ἐμφανίζεται περίπου 2 πρὸς 1 μέ 60% γιά τή Β' κατηγορία καί 33,32% γιά τήν Α' κατηγορία. Συνεπῶς καί γιά τίς τρεῖς περιόδους 1964, 1974 καί 1977 ή ὑπεροχή τῶν μεγαλύτερων ήλικιών τῆς Β κατηγορίας φαίνεται «ἐξασφαλισμένη».

Ἐνα ἐνδιαφέρον σημεῖο εἶναι ὅτι οἱ κεντρῶες δυνάμεις ἐμφανίζουν αὐτή τήν ήλικιακή σχέση καί στίς ἐκλογές τοῦ 1964 στίς ὁποῖες ἐπιτυγχάνουν τά καλύτερα ἐκλογικά ἀποτελέσματα στή μεταπολεμική περίοδο. Τό σημειώνουμε αὐτό γιατί συγκριτικά μέ τά ἄλλα κόμματα (Ν.Δ. καί ΠΑ.ΣΟ.Κ.), ὅπου ή βελτίωση τῶν θέσεων τῶν νεότερων ήλικιών ἐκδηλώνεται σέ περιόδους μεγάλων ἐκλογικῶν ἐπιτυχιῶν (1974, 1977), στόν κεντρῶο χώρο ἀκόμα καί σέ περιόδους ἐκλογικοῦ θριάμβου οἱ μεγαλύτερες ήλικίες ἀμύνονται ἀποτελεσματικά. Βέβαια ή σύγκριση, ὄχι ἀπό ποσοτική ἀλλά ἀπό ποιοτική ἀποψη, δέν εἶναι ἀπόλυτα νόμιμη στό μέτρο πού γιά τίς κεντρῶες δυνάμεις γίνεται γιά τήν προδικτατορική περίοδο, ἐνῶ γιά τίς κεντροδεξιές καί σοσιαλιστικές γίνεται μέ βάση τίς μεταδικτατορικές συνθήκες. Ἐνας πάντως ἀπό τοὺς διαφορικούς λόγους στοὺς ὁποίους θά μπορούσε νά ἀποδοθεῖ ή διαφορά ανάμεσα στήν Ε.Κ. ἀπό τή μιά πλευρά καί τίς κεντροδεξιές καί σοσιαλιστικές δυνάμεις ἀπό τήν ἄλλη εἶναι ψυχολογικός. Πρόκειται γιά τό φαινόμενο τῆς «ἐξωτερικῆς πρόσληψης». Στίς μεταδικτατορικές ἐκλογές τόσο ή Ν.Δ. (1974) ὅσο καί τό ΠΑ.ΣΟ.Κ. (1977) ἐμφανίζονται σάν κάτι τό «νέο». Ἡ πρώτη ἐπειδή ἀφήνει νά διαφαίνεται μιά περισσότερο κεντρῶα ἰδεολογία καί τό δεύτερο ἐπειδή προβάλλει μιά καθαρά σοσιαλιστική γραμμή. Ἀντίθετα οἱ κεντρῶες δυνάμεις δέν καταφέρνουν νά ἐμφανιστοῦν

σάν κάτι τό σαφῶς νέο. Αὐτό δηλαδή πού θά εἶχε σάν συνέπεια, τουλάχιστο στίς ἐκλογές τοῦ 1974, νά ὀδηγήσει ἔστω καί σέ μιά περιορισμένη ήλικιακή ἀνανέωση τοῦ κοινοβουλευτικοῦ τῆς δυναμικοῦ.

Ἡ ἀνάλυση τῆς ήλικιακῆς σύνθεσης τῶν κεντρῶων τάσεων γίνεται περισσότερο ἐνδιαφέρουσα στό ἐπίπεδο τῶν ὑποκατηγοριῶν. Τό 1964 ή ήλικία πού ἐμφανίζει τή μεγαλύτερη συμμετοχή στή Βουλή εἶναι ή β₁ (50 - 59 χρονῶν) πού ὅμως, στίς ἐπόμενες Βουλές, ἐμφανίζει σημαντική πτώση 32,78%, τό 1974 καί 20% τό 1977. Ἀντίθετα ή ήλικία τῶν 60-69 χρονῶν ἐμφανίζει αὐξηση. Ἀπό τό 22,80% τό 1964 περνά στό 31,14% τό 1974 γιά νά φθάσει τό 1977 στό 40%. Ἀκόμα ὅμως μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει γιά τίς κεντρῶες καί τίς «σοσιαλδημοκρατικές» τάσεις μιά ἄλλη διαπίστωση ή ἀκριβέστερα ἓνας ἄλλος συνδυασμός. Ὑποθέτουμε ὅτι οἱ ἐνδιάμεσες ήλικίες α₃ καί β₁ (πού ἀποκαλοῦμε ὑποκατηγορίες γέφυρες) εἶναι ἐκεῖνες μέσα στίς ὁποῖες ἐκπροσωπεῖται τό πολιτικό προσωπικό πού διαθέτει καί κάποια νεότητα καί κάποια πείρα. Γιά τό 1964 τό προσωπικό αὐτό κατέχει τό 51,51% τῶν βουλευτῶν, τό 1974 τό 42,61% καί τό 1977 μόνο τό 33,33%. Ἡ διαπίστωση αὐτή σέ σύγκριση μέ ὁ,ε. συμβαίνει στά δύο ἄλλα μεγάλα κόμματα, Ν.Δ. καί ΠΑ.ΣΟ.Κ., δείχνει ὅτι κάθε φορά πού ἓνα κόμμα βρίσκεται ή σέ κατάσταση ἐκλογικῆς σταθερότητας ή σέ ἀνοδο, τό μεγαλύτερο ποσοστό τοῦ πολιτικοῦ του προσωπικοῦ προέρχεται ἀπό τίς ὑποκατηγορίες α₃ καί β₁. Ἐτσι ή Ν.Δ. ἐκπροσωπεῖται στίς κατηγορίες αὐτές μέ τό 55,55% τῶν Βουλευτῶν τῆς τό 1974 καί μέ τό 55,80% τό 1977. Τό ΠΑ.ΣΟ.Κ. τό 1974 ἐξασφαλίζει γιά τίς ὑποκατηγορίες α₃ καί β₁ τό 73,33% καί τό 1977 τό 56,98%.

δ. Κατανομή τῶν Βουλευτῶν πού ἀνήκουν στίς παραδοσιακές - κεντροδεξιές δυνάμεις καί τήν ἄκρα δεξιά.

Τό ἰδιαίτερο γνῶρισμα στήν περιοχή αὐτή εἶναι ὅτι ὀρισμένες

7. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΙΣ ΚΕΝΤΡΟΔΕΞΙΕΣ - ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΚΡΑ ΔΕΞΙΑ

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	1964		1974		1977		1977	
	ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ		ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ		ΝΕΟΦ.		Ε.Π.	
	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%
α ₁ : 25 - 29	—	—	4	1,85	1	0,58	—	—
Α α ₂ : 30 - 39	8	8,08	34	15,74	—	—	1	20,00
α ₃ : 40 - 49	18	18,18	66	30,55	54	31,39	—	—
Σύνολο	26	26,26	104	48,14	83	48,24	—	—
β ₁ : 50 - 59	46	46,46	54	25,00	42	24,41	2	100,00
Β β ₂ : 60 - 69	24	24,24	50	23,14	34	19,76	—	—
β ₃ : Ἀνω τῶν 70	3	3,03	8	3,70	13	7,55	—	—
Σύνολο	73	73,73	112	51,84	89	51,72	2	100,00
Γ Ἀδιευκρ. ήλικία	—	—	—	—	—	—	—	—

αλλαγές που τό 1974 εκδηλώνονται σάν νέες τάσεις από τό 1977 φαίνεται νά παίρνουν τή μορφή μεταβολών. Έτσι ενώ τό 1964 ή Ε.Ρ.Ε., όπως καί ή Ε.Κ. άλλωστε, εμφανίζει μιά συγκριτική ύπεροχή των μεγαλύτερων ηλικιών σέ σχέση 3 πρὸς 1, στίς ἐκλογές τοῦ 1974 καί τοῦ 1977 ή κατάσταση μεταβάλλεται. "Όπως φαίνεται ἀπό τόν πίνακα 7 τό νέο χαρακτηριστικό εἶναι μιά περισσότερο ἰσόρροπη κατανομή ἀνάμεσα στίς ηλικιακές κατηγορίες Α καί Β.

Ἀναλυτικότερα τό 1964 ή Α κατηγορία μέ τίς νεότερες ηλικίες 25 - 49 ἐτῶν δέν διαθέτει παρά τό 26,26% τῶν Βουλευτῶν ἐνῶ ή Β κατηγορία (50 - 70 χρόνων καί πάνω) κυριαρχεῖ μέ 73,73%. Τό Κόμμα τῶν Προοδευτικῶν πού μετέχει στό συνασπισμό εμφανίζει ἕνα περισσότερο μετριασμένο ἀνοιγμα ηλικιών, σέ σχέση μέ τήν Ε.Ρ.Ε. 37,50% γιά τήν Α κατηγορία καί 62,50% γιά τή Β κατηγορία. Ὁ μικρός ὅμως ἀριθμός τῶν Βουλευτῶν τοῦ κόμματος αὐτοῦ δέν ἐπιτρέπει, ὅπως εἶπαμε καί γιά ἄλλες ἀνάλογες περιπτώσεις, νά ἐξαχθοῦν γενικότερα συμπεράσματα.

Τό 1974 ή Ν.Δ. εμφανίζει μιά τάση ἐξισορρόπησης ὥστε τό 48,14% τῶν ἐδρῶν νά καταλαμβάνεται ἀπό τοὺς Βουλευτές τῶν νεότερων ηλικιών (Α κατηγορία) καί τό 51,84% ἀπό τοὺς Βουλευτές τῆς Β κατηγορίας. Τό 1977 ἐπαναλαμβάνεται ή ἴδια τάση. Οἱ Βουλευτές τῆς Α κατηγορίας κατέχουν τό 48,24% τῶν ἐδρῶν ἐνῶ οἱ Βουλευτές τῆς Β κατηγορίας τό 51,72%. Ἡ ἐξέλιξη αὐτή θά πρέπει νά θεωρηθεῖ ὅτι ἀπό τό 1977 συνιστᾷ ὄχι πιά ἀπλή τάση ἀλλά μεταβολή, δηλαδή μιά λιγότερο ἢ περισσότερο ὀριστικοποιημένη ἀλλαγὴ. Καί αὐτό γιά δυό ἴσως λόγους. Ὁ πρῶτος εἶναι ὅτι οἱ διαφορές ἀνάμεσα στό 1974 καί τό 1977 εἶναι ἐλάχιστες ἐνῶ ή μελέτη τῆς μετρικῆς ἐξέλιξης τῶν πολιτικῶν μεγεθῶν μᾶς διδάσκει πῶς ὅσο μικρότερες εἶναι οἱ ἀλλαγές αὐτές τόσο μονιμότερες εἶναι. Ὁ δεύτερος λόγος εἶναι ὅτι ἂν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ 1974, συγκρινόμενα μέ ἐκεῖνα τοῦ 1964, συνιστοῦν μιά ἀνατροπὴ τῆς σχέσης πού ὀφείλεται στό γεγονός τῆς εὐρείας νίκης τοῦ κόμματος, τό 1977 πού ή Νέα Δημοκρατία εμφανίζει σχετική μείωση τῶν δυνάμεών της, τό ποσοστὸ αὐτῆς τῆς ηλικίας δέν ἐπανερχεται στό ἐπίπεδο τοῦ

1964. Συνεπώς ό,τι κέρδισαν οι νεότερες γενιές τό 1974 φαίνεται να τό διατηρούν τό 1977. Άν στις προσεχείς εκλογές εμφανισθεί ή ίδια σχέση τότε θα πρόκειται για σοβαρή μεταβολή στην κοινωνιολογική, από ηλικιακή τουλάχιστο άποψη, σύνθεση των παραδοσιακών - κεντροδεξιών δυνάμεων.

Η ανάλυση όμως των ηλικιακών κατανομών ανάμεσα στις διάφορες υποκατηγορίες οδηγεί σε όρισμένες λεπτότερες υποθέσεις.

Τό 1964 ή υποκατηγορία β₁ (50 - 59 χρονών) κυριαρχεί με 46,46% με δεύτερη την υποκατηγορία β₂ (60 - 69 χρονών) με 24,24%. Τό 1974 ή υποκατηγορία β₁ περνά στο 25% ενώ οι υποκατηγορίες α₃ (40 - 49 χρονών) και β₂ (60 - 69 χρονών) μοιράζονται κατά κύριο λόγο τις έδρες με ποσοστά 30,55% και 23,14% αντίστοιχως. Κάτι πού σημαίνει ότι ή Ν.Δ. του 1974 εμφανίζει όχι μόνο μία εξισορρόπηση ανάμεσα στις δύο μεγάλες κατηγορίες Α και Β αλλά και μία περισσότερο ίσομερή κατανομή των βουλευτών της ανάμεσα στις διάφορες υποκατηγορίες. Και αυτό ενισχύεται αν ληφθεί μάλιστα υπόψη ότι ή υποκατηγορία α₂ πού περιλαμβάνει ηλικίες 30 - 39 χρονών διαθέτει και εκείνη ένα όχι μικρό ποσοστό 15,74%.

Στις εκλογές του 1977 βελτιώνονται οι θέσεις των υποκατηγοριών α₂ (30 - 39 χρονών) και α₃ (40 - 49 χρονών) σε 16,27% και 31,39% αντίστοιχως. Αντίθετα οι υποκατηγορίες β₁ (50 - 59 χρονών) και β₂ (60 - 69 χρονών) υποχωρούν, έστω και σχετικά, στο 24,41% και 19,76% χωρίς να διαταραχθεί σοβαρά ή ίσομερής κατανομή ανάμεσα στις υποκατηγορίες πού εκδηλώνεται από τό 1974. Περισσότερο χάνει εδώ έδαφος ή υποκατηγορία β₂ (19,76%) πού τό 1974 διέθετε 23,14%. Όχι χωρίς σημασία είναι ίσως και τό γεγονός ότι παρά τά κέρδη των νεότερων ηλικιών ή υποκατηγορία β₃ των ηλικιών πάνω από τά 70 χρόνια βελτιώνει ή θέση της ανάμεσα στα 1964 και στα 1977. Έξελικτικά περνά από τό 3,03% τό 1964 στο 3,70% τό 1974 και τό 7,55% τό 1977.

Αντίθετα προς ή Νέα Δημοκρατία, τό ΠΑ.ΣΟ.Κ. δέν εμφανίζει την ίδια τάση ισόρροπης ηλικιακής διασποράς ανάμεσα στις διάφορες ομάδες ηλικιών. Τό 1974 οι περισσότεροι Βουλευτές «συγκεντρώνονται» στις ηλικίες 40 - 49 χρονών (33,33%) και 50 - 59 χρονών (40%), ενώ τό 1977 ό κύριος χώρος συγκέντρωσης είναι οι ηλικίες των 40 - 49 (39,78%) και 30 - 39 (26,88%). Περισσότερη ισόρροπη διασπορά εμφανίζει στο ΠΑ.ΣΟ.Κ. ή κατανομή στο έσωτερικό της Β' κατηγορίας. Κάτι πού φαίνεται να ίσχύει άλλωστε και για ή Νέα Δημοκρατία. Τέλος ή Ν.Δ. τόσο τό 1964, όσο και τό 1974 και τό 1977 συγκεντρώνει όπως είδαμε πάνω από τό 50% των Βουλευτών της στις δύο υποκατηγορίες - γέφυρες α₃ και β₁.

Β. Κατανομές στη συχνότητα εκλογής στις Βουλές 1964, 1974, 1977.

Είναι χρήσιμο να γνωρίζουμε πόσοι Βουλευτές εκλέγονται, σε κάθε Βουλή, για πρώτη ή για δεύτερη φορά. Άλλά είναι ακόμα περισσότερο χρήσιμο, αν όχι κρίσιμο να ξέρουμε τό ποσοστό των Βουλευτών πού εκλέγονται για τρίτη ή για τέταρτη φορά.

1. ΜΑΚΡΟ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

Στή Βουλή του 1964 (βλ. πίνακα 8) τό 53,66% των Βουλευτών (1961) εκλέγονται για τέταρτη φορά. Θα μπορούσε συνεπώς να πεί κανείς ότι περισσότεροι από τους μισούς διαθέτουν μία μακρόχρονη κοινοβουλευτική πείρα και, γιατί όχι, μία ανανεούμενη λαϊκή αναγνώριση. Από την άλλη πλευρά όμως αυτό τό ποσοστό ίσως να σημαίνει ότι ό ρυθμός με τον όποιο ανανεώνονται τά μέλη της Βουλής είναι, θεωρητικά τουλάχιστον, εξαιρετικά χαμηλός. Άν και δέν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι τέσσερις εκλογικές επιτυχίες στην Ελλάδα δέν σημαίνουν σε καμία περίπτωση 16 χρόνια παρουσίας στη Βουλή. Έπειτα, ή οποιαδήποτε ανανέωση των μελών της Βουλής θα πρέπει να μελετηθεί σε συσχετισμό και με τις ομάδες ηλικιών πού παρουσιάσαμε στην προηγούμενη ενότητα. Γιατί τό να εκλέγεται κανείς για πρώτη φορά και να ανήκει στις ηλικιακές υποκατηγορίες β₂ ή β₃ (60 - 69 ή 70 χρονών και πάνω) σινιστά ένα μόνο είδος ανανέωσης. Άλλη είναι ή έννοια και οι συνέπειες της ανανέωσης όταν τό μεγαλύτερο ποσοστό αυτών πού εκλέγονται για πρώτη φορά ανήκει στις ηλικιακές υποκατηγορίες α₁ και α₂ (25 - 29 και 30 - 39 χρονών). (4)

8. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ

	1964		1974		1977	
	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%
Α α ₁ : Για πρώτη φορά	37	13,33	184	61,33	115	38,33
α ₂ : Για δεύτερη φορά	61	20,33	16	5,33	106	35,33
Σύνολο	98	33,66	200	66,66	221	73,66
Β β ₁ : Για τρίτη φορά	41	13,66	25	8,33	13	4,33
β ₂ : Για τέταρτη φορά	161	53,66	75	25,00	66	22,00
Σύνολο	202	67,32	100	33,33	79	26,33

Πάντως σε ό,τι αφορά ή Βουλή του 1964, αν στο 53,66% των Βουλευτών πού εκλέγονται για τέσσερις φορές προσθέσουμε και τό 13,66% πού αντιπροσωπεύει εκείνους πού εκλέγονται για τρίτη φορά τότε τό 67,32% καταλαμβάνεται από ανθρώπους πού ό μέσος όρος της κοινοβουλευτικής τους σταδιοδρομίας πρέπει, κατά ένα πρώτο ύπολογισμό, να ξεπερνά τά 11 χρόνια.

Από την άλλη πλευρά αν προσθέσουμε τους Βουλευτές πού

4. Ακόμα τό αν όρισμένοι εκλέγονται συνεχώς και άδιακόπως (συναπτή εκλογή) ή με διακοπές (περιοδική εκλογή) δέν είναι χωρίς ενδιαφέρον. Εισαγωγικά σημειώνουμε ακόμα ότι οι τάσεις ή οι μεταβολές πού αφορούν ή συχνότητα εκλογής μπορούν ταυτόχρονα να εκτιμούνται τόσο ως θετικές όσο και ως αρνητικές. Τό διευκρινίζουμε αυτό γιατί διάχυτη είναι μερικές φορές ή άποψη ότι μία ύψηλή συχνότητα εκλογής είναι πάντα ένα αρνητικό γεγονός. Μπορεί να είναι έτσι. Άλλά θα είναι όχι μόνο σε σχέση με την υποκείμενη ιεραρχία αξιών του έρευνήτή αλλά και σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες και ακριβέστερους συντελεστές. Τό αντίθετο θα συνιστούσε ανάλυση σε μονο-μεταβλητή βάση, τάση πού δέν είναι υποχρεωτικά ή όρθότερη μεθοδολογική εκλογή.

εκλέγονται για πρώτη και δεύτερη φορά (συνδυασμός υποθετικής ανανέωσης και περιορισμένης πείρας) παρατηρούμε ότι ο συνδυασμός αυτός δεν εκπροσωπείται στη Βουλή του 1964 παρά με ένα ποσοστό 33,66%.

Στή Βουλή του 1974 όμως εμφανίζεται για πρώτη φορά μία τάση για ριζική ανανέωση σε ό,τι αφορά τους Βουλευτές που εκλέγονται για τρίτη φορά (25) και για τέταρτη (75). Οι πρώτοι δεν υπερβαίνουν το 8,33% και οι δεύτεροι το 25% (σύνολο 33,33%). Έτσι η νέα σχέση ανάμεσα στις δύο ομάδες συχνότητας έχει αντιστραφεί σχετικά με το 1964. Στή Βουλή αυτή του 1974, μόνο οι Βουλευτές που εκλέγονται για πρώτη φορά φθάνουν το 61,33% και ελάχιστοι εκλέγονται για δεύτερη ή για τρίτη φορά 5,33% και 8,33% αντιστοίχως.

Η τελευταία αυτή εκτίμηση θα μπορούσε να οδηγήσει ίσως στην υπόθεση για κάποια γενικότερη τάση σύμφωνα με την οποία, όπου υπάρχουν λόγοι για ένα ισχυρό ανανεωτικό ρεύμα, όπως στη περίοδο του 1974, μόνο οι πολύ έμπειροι (αυτοί δηλαδή που εκλέγονται για τέταρτη φορά) καταφέρουν κάπως να άμυνθούν έστω και αν χάνουν πάνω από το 50% της δύναμης που διέθεταν στη Βουλή του 1964. Αντίθετα οι ενδιάμεσες υποκατηγορίες υποχωρούν κατά τρόπο εντυπωσιακό. Ίσως γιατί πολλοί από τους υποψηφίους που επιτυγχάνουν μία πρώτη φορά δεν διαθέτουν την αναγκαία πείρα για να καταφέρουν να επανεκλεγούν στην άμεσως επόμενη ή γιατί δεν συμπεριλήφθηκαν για δεύτερη φορά στο κομματικό ψηφοδέλτιο. Η τελευταία όμως αυτή άποψη είναι για την ώρα εντελώς υποθετική και απαιτεί περισσότερο αντιπροσωπευτικές μετρήσεις.

Στή Βουλή του 1977 τώρα η τάση για αύξηση των Βουλευτών που εκλέγονται για πρώτη φορά αρχίζει να συνιστά μεταβολή αφού και πάλι ο αριθμός τους παραμένει υψηλός (115) και αντιπροσωπεύει το 38,33% των Βουλευτών. Αντίθετα η μείωση των Βουλευτών που εκλέγονται για τέταρτη φορά συνεχίζεται (66) δηλαδή 22% αλλά συγχρόνως διαγράφεται η υπόθεση ότι η μείωση αυτή δεν μπορεί να είναι για το μέλλον τόσο μεγάλη. Όσο δηλαδή συνέβη την πρώτη φορά (1974) στην περίπτωση μιας γενικότερα ανανεωτικής εκλογής. Η Βουλή του 1977 παρουσιάζει μία όχι απλώς σαφέστερη αλλά ριζική ανατροπή των αριθμητικών σχέσεων συγκριτικά με τη Βουλή του 1964. Ένώ το 1964 είναι οι Βουλευτές που εκλέγονται για τρίτη και τέταρτη φορά που διαθέτουν συντριπτική πλειοψηφία στη Βουλή (67,32%), το 1977 είναι οι Βουλευτές που εκλέγονται για πρώτη και για δεύτερη φορά που με 221 Βουλευτές (115+106) αντιπροσωπεύουν το 73,66%. Η μεταβολή αυτή οφείλεται κυρίως τόσο στην επιτυχή επανεμφάνιση πολλών από τους Βουλευτές που έχουν εκλεγεί για πρώτη φορά με το πρώτο κόμμα στις εκλογές του 1974 όσο και στην ανάλογη εμφάνιση του δεύτερου κόμματος το 1977.

Όπως φαίνεται και από τη σχέση «συγκέντρωσης» και «διασποράς» σημειών στον πίνακα 9, η Βουλή που εμφανίζεται περισσότερο ανανεωμένη, από την άποψη της συχνότητας εκλογής είναι η Βουλή του 1977, περισσότερο ακόμα και από τη Βουλή του 1974. Η υπόθεση αυτή φαίνεται να ενισχύεται ακόμα περισσότερο αν συσχετίσουμε το ποσοστό συχνότητας εκλογής με εκείνο της ηλικίας όπως στη Βουλή του 1977 ή Α κατηγορία ηλικιών κατέχει το 51,66%, ενώ στη Βουλή του 1974 το 43,33%.

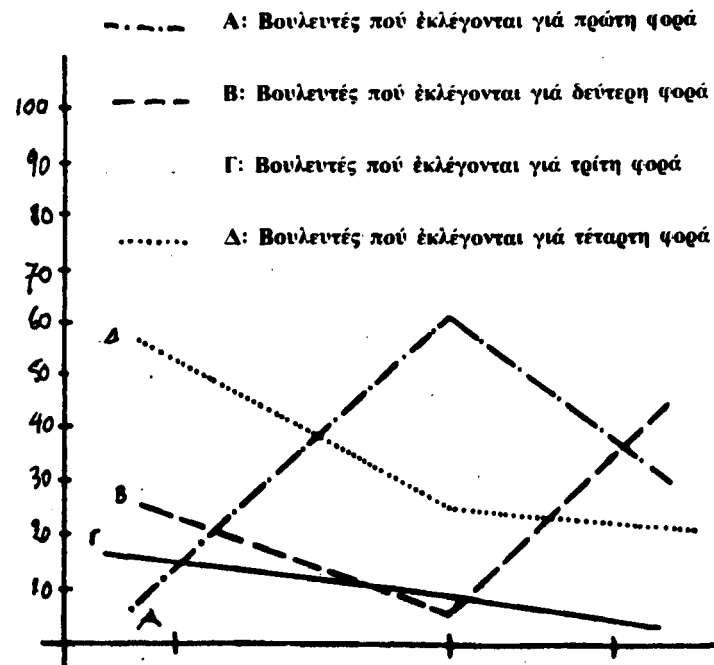
2. ΜΙΚΡΟ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

α. Κατανομή των Βουλευτών της κομμουνιστικής και εύρωκομμουνιστικής άριστεράς.

Τό 1964 το σύνολο της κομμουνιστικής άριστεράς εκπροσωπείται από την Ε.Δ.Α. Η κατανομή ανάμεσα στους Βουλευτές που εκλέχτηκαν για πρώτη και για δεύτερη φορά (Α κατηγορία 40,90%) και σ' εκείνους που εκλέγονται για τρίτη και τέταρτη φορά (Β κατηγορία 59,08%) δείχνει μία περιορισμένη υπεροχή των Βουλευτών της Β κατηγορίας. Πάντως και εδώ, η υποκατηγορία β2 εμφανίζει το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής στη σύνθεση της Βουλής με 45,45% (βλ. πίνακα 10). Συνεπώς από την κατανομή αυτών των ποσοστών δεν προκύπτει ότι η Ε.Δ.Α. εκφράζει τουλάχιστο από την άποψη αυτή μία πολιτική ανανέωση των κοινοβουλευτικών της στελεχών. Για το κόμμα όμως αυτό οποιαδήποτε εκτίμηση θα πρέπει να λάβει υπόψη της και τα αποτελέσματα προηγούμενων εκλογών κυρίως εκείνα του 1958.

Τό 1974 η Ένωμένη Άριστερά περιλαμβάνει τόσο την «ορθόδοξη» κομμουνιστική άριστερά (Κ.Κ.Ε.) όσο και ορισμένες εύρωκομμουνιστικές τάσεις που εκπροσωπούνται από το Κ.Κ.Ε.σ. και την Ε.Δ.Α. Τό γεγονός ότι από τους πέντε βουλευτές του Κ.Κ.Ε. οι τέσσερις ανήκουν στην υποκατηγορία α1, δηλαδή εκλέγονται για πρώτη φορά, θα πρέπει να εκτιμηθεί σε συσχέτισμό με τό γεγονός ότι τό 1974 για πρώτη φορά τά στελέχη του κόμματος αυτού μπορούν νομίμως να εκλεγούν. Αντίθετα τά αποτελέσματα του 1977 είναι περισσότερο ενδιαφέροντα αν και ο περιορισμένος αριθμός των Βουλευτών πάλι δεν επιτρέπει να εξαχθούν γενικότερα συμπεράσματα για τίς επικρατούσες τάσεις. Στή Βουλή αυτή τό 90,90% ανήκει στην

9.

Α κατηγορία (βουλευτές που εκλέγονται για πρώτη και για δεύτερη φορά) και μόνο τό 9,09% ανήκει στην υποκατηγορία β₁. Άξιοσημείωτο είναι ίσως τό ποσοστό τής υποκατηγορίας α₁ που καταλαμβάνει τό 1977 τό 54,54% τών βουλευτών. Τό ποσοστό όμως αυτό δέν θά είναι εύκολο νά επαναληφθεί στην προσεχή εκλογή παρά μόνο στό μέτρο που θά τό θελήσουν οι επιλογές και εκλογικές κατευθύνσεις του κόμματος αυτού. Κάτι που είναι πολύ δυσχερέστερο γιά τά άλλα κόμματα. Γιατί αν στά άλλα κόμματα αυτό θά ήταν κάτι τό έφικτό αν ίσχυε τό σύστημα του κομματικά *ίεραρχημένου ψηφοδέλιου* (λίστα), γιά τό Κ.Κ.Ε. τό *ίεραρχημένο ψηφοδέλτιο* φαίνεται νά εφαρμόζεται μέσα από άλλη διαδικασία «πολιτικής επικοινωνίας» ανάμεσα στίς οργανώσεις και στους εκλογείς του.

β. Κατανομή τών Βουλευτών τής ευρωκομμουνιστικής και σοσιαλιστικής άριστερας.

Τά αποτελέσματα τής Συμμαχίας του 1977 δέν μπορούν νά αποτελέσουν έπαρκή ποσοτική βάση γιά γενικότερες υποθέσεις.

Αντίθετα ή σύγκριση τών εξελίξεων που παρατηρούνται στην περιοχή του ΠΑ.ΣΟ.Κ. εμφανίζουν πολύ μεγαλύτερο ένδιαφέρον. (βλ. πίνακα 11).

Τό 1974 τό ΠΑ.ΣΟ.Κ. μέ έναν αριθμό 15 Βουλευτών (κατά τό 1/3 περισσότερους από τούς Βουλευτές του Κ.Κ.Ε. του 1977) περιλαμβάνει ένα ποσοστό 73,30% Βουλευτών που ανήκουν στίς υποκατηγορίες τών Βουλευτών που εκλέγονται γιά πρώτη φορά (52,33%) και γιά δεύτερη (20%). Ένα 26,26% ανήκει στην υποκατηγορία β₁ που εκλέγονται γιά τρίτη φορά.

Κανείς Βουλευτής δέν εκλέγεται γιά τέταρτη φορά.

Τό 1977 ή προηγούμενη τάση ενισχύεται κατά τρόπο έκδηλο, ενώ ό αριθμός τών Βουλευτών του κόμματος αυτού επιτρέπει νά διατυπωθούν και ορισμένες γενικότερες, έστω και προσωρινές, υποθέσεις.

Τό 90,31% τών Βουλευτών του ανήκει στην Α κατηγορία. Μάλιστα τό 79,56% αποτελείται από ανθρώπους που εκλέγονται γιά πρώτη φορά (α₁) και μόνο τό 10,75% από εκείνους που εκλέγονται γιά δεύτερη φορά. Μόνο τό 9,67% αντιπροσωπεύεται από Βουλευτές τής κατηγορίας Β (4,30% υποκ. β₁ και 5,37% υποκ. β₂). Αν δέν υπάρξουν ριζικές διαφοροποιήσεις στίς επιλογές τών υποψηφίων του κόμματος αυτού τότε στίς προσεχείς εκλογές ή υποκατηγορία α₂ θά πρέπει νά έλθει πρώτη μέ δεύτερη την υποκατηγορία α₁. Αυτό όμως θά συμβεί μόνο στην περίπτωση που τό κόμμα αυτό θά αύξησει όχι μόνο την εκλογική του δύναμη, αλλά θά επιλέξει και υποψηφίους που θά είναι πολιτικά και κοινοβουλευτικά «νέοι».

Οί παρατηρήσεις αυτές σε συσχετισμό μέ τό γεγονός ότι στίς εκλογές του 1977 τό 66,66% τών Βουλευτών του ΠΑ.ΣΟ.Κ ανήκουν στίς ηλικιακές υποκατηγορίες α₂ και α₃, οδηγούν σε ορισμένες προφανείς υποθέσεις γιά την έκταση τής συμμετοχής του κόμματος αυτού στίς τροποποιήσεις στην σύνθεση τής Βουλής.

γ. Κατανομή τών Βουλευτών που ανήκουν στίς κεντρικές και «σοσιαλ-δημοκρατικές» τάσεις.

Τό 1964 τό 57,30% τών Βουλευτών τής Ε.Κ. ανήκει στην κατηγορία Β. Από αυτούς τό 15,20% εκλέγεται γιά τρίτη φορά ενώ τό 42,10% γιά τέταρτη φορά. Η κατηγορία Α συγκεντρώνεται

10. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΤΗΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

		1964		1974				1977		
		ΕΔΑ		ΕΝΩΜΕΝΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ				ΕΔΑ		
		α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%	
Α	α ₁ : Για πρώτη φορά	4	18,18	4	80,00	1	50,00	—	6	54,54
	α ₂ : Για δεύτερη φορά	5	22,72	1	20,00	—	—	—	4	36,36
	Σύνολο	9	40,90	5	100,00	1	50,00	—	10	90,90
Β	β ₁ : Για τρίτη φορά	3	13,63	—	—	—	—	—	1	9,09
	β ₂ : Για τέταρτη φορά	10	45,45	—	—	1	50,00	1	100,00	—
	Σύνολο	13	59,08	—	—	1	50,00	1	100,00	1

11. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΚΛΟΓΗΣ	1977				1974		1977	
	ΣΥΜΜΑΧΙΑ							
	ΕΔΑ		ΚΚΕ-Εσ.		ΠΑΣΟΚ			
	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%
A α ₁ : Γιά πρώτη φορά	—		—		8	53,33	74	79,56
α ₂ : Γιά δεύτερη φορά	—		—		3	20,00	10	10,75
Σύνολο	—		—		11	73,33	84	90,31
β ₁ : Γιά τρίτη φορά	—		—		4	26,26	4	4,30
A β ₂ : Γιά τέταρτη φορά	1	100,00	1	100,00	—		5	5,37
Σύνολο	1	100,00	1	100,00	4	26,26	9	9,67

νει 42,68% πού αναλύεται σέ 17,54% γιά τούς Βουλευτές πού εκλέγονται γιά πρώτη φορά καί σέ 25,14% γιά εκείνους πού εκλέγονται γιά δεύτερη φορά (βλ. πίνακας 12).

Αν καί οί εκλογές τού 1964 είναι γιά τήν Ε.Κ. οί σημαντικότερες μεταπολεμικές εκλογές, τό ποσοστό τών νέων κοινοβουλευτικών καί ειδικότερα τής υποκατηγορίας α₁ είναι σχετικά χαμηλό. Φαίνεται συνεπώς δι τήν έκταση τής ανανέωσης τών Βουλευτών ενός κόμματος τουλάχιστον γιά τήν υποκατηγορία α₁ είναι ανεξάρτητη τής έκτασης τής εκλογικής του νίκης. Συνεπώς όταν υπάρχει ανανέωση θά πρέπει νά αναζητηθεί καί σέ άλλους παράγοντες. Αυτό φαίνεται έκδηλα στίς εκλογές τού 1974 πού ίσως υπάρχουν αυτοί οί «άλλοι παράγοντες» όπου ή Ε.Κ.-Ν.Δ. παρά τίς περιορισμένες τής επιτυχίες, οί Βουλευτές πού εκλέγει γιά πρώτη φορά φθάνουν στό 52,45% ενώ στό σύνολό τής ή Α κατηγορία διαθέτει τό 60,68%. Αντίθετα ή κατηγορία Β δέν διαθέτει παρά τό 39,34% (16,36% γιά τήν υποκατηγορία β₁ καί 22,95% γιά τήν υποκατηγορία β₂). Τό δι ή ανανεωτική τάση είναι ανεξάρτητη από τήν έκταση τής εκλογικής νίκης επιβεβαιώνεται τέλος καί στίς εκλογές τού 1977 όπου παρά τίς περιορισμένες τής επιτυχίες ή Ε.ΔΗ.Κ. εκλέγει στήν υποκατηγορία α₂ τό 40% τών Βουλευτών τής. Τό ποσοστό αυτό πού εκλέγεται γιά δεύτερη φορά δέν μπορεί παρά νά περιλαμβάνει Βουλευτές πού εξελέγησαν γιά πρώτη φορά τό 1974 καί δι παλαιότερα. Στο σύνολό τής ή κατηγορία Β δέν βρίσκεται σέ μεγάλη απόσταση μέ 46,66%. Όμως όλόκληρο τό ποσοστό αυτό ανήκει στήν υποκατηγορία β₂. Αν αυτό συνδυασθεί μέ κριτήριο τήν ηλικία τότε ή ίδια υπόθεση πού διατυπώθηκε εκεί γιά τήν αποτελεσματική εκλογική άμυνα τών μεγαλύτερων ηλικιών σέ περίοδο κομματικής πτώσης, ισχύει καί εδώ. Έτσι οί έμπειρότεροι κοινοβουλευτικοί καταφέρνουν νά περιορίζονται.

δ. Κατανομή τών Βουλευτών πού ανήκουν στίς κεντροδεξιές-πα-
ραδοσιακές δυνάμεις καί στήν άκρα δεξιά.

Τό 1964 οί Βουλευτές τής Ε.Ρ.Ε. αντιπροσωπεύονται στήν κατηγορία Α μέ ποσοστό 12,12% καί στήν κατηγορία Β μέ ποσοστό 87,87%. Η έπεροχή τών ανθρώπων πού εκλέγονται γιά τρίτη (12,12%) καί κυρίως γιά τέταρτη φορά (75,75%) είναι προφανής (βλ. πίνακα 13).

Τό 1974 ή σχέση ανατρέπεται. Τό 67,59% ανήκει στήν Α

κατηγορία καί τό 32,40% στήν Β κατηγορία. Η άλλαγή αυτή πού τό 1974 εμφανίζεται σάν τάση τό 1977 φαίνεται νά συνιστά μεταβολή, άφού τό 67,43% εξακολουθεί νά ανήκει στήν Α κατηγορία καί τό 32,54% στήν Β κατηγορία. Η έπεροχή τών βουλευτών πού εκλέγονται γιά πρώτη καί κυρίως γιά δεύτερη φορά στίς εκλογές τού 1977 είναι γεγονός πού πρέπει νά υπογραμμισθεί. Γιατί δείχνει δι τό κόμμα αυτό παραμένει ένισχυμένο στήν κατηγορία Α. Βέβαια συγκριτικά μέ τό 1974 πού ή υποκατηγορία α₁ έρχεται πρώτη 64,35%, τό 1977 ή υποκατηγορία α₁ δέν διαθέτει παρά τό 18,02% τό όποιο όμως πάλι δέν μπορεί νά θεωρηθεί χαμηλό ποσοστό γιά δύο λόγους. Ο πρώτος είναι δι ή περιορισμένη εκλογική υποχώρηση τού 1977 δέν θά μπορούσε νά ένισχύσει τούς ανθρώπους πού πρωτοεμφανίζονται. Αντίθετα ένισχύεται έλαφρά ή υποκατηγορία β₂ τών έμπειρων. Ο δεύτερος λόγος πού τό ποσοστό αυτό δέν πρέπει νά θεωρηθεί χαμηλό είναι γιατί συγκριτικά μέ τό ποσοστό τού 1964 (3,03%) τό 18,02% τού 1977 άποτελεί σημαντική ένίσχυση τής υποκατηγορίας α₁. Μέ τά δεδομένα αυτά στίς προσεχείς εκλογές θά πρέπει νά έλθει πρώτη ή υποκατηγορία β₁ μέ δεύτερη τήν υποκατηγορία α₂ χωρίς νά αποκλείεται νά υπερισχύσει έλαφρά ή υποκατηγορία β₂. Ένα τέτοιο ένδεχόμενο όμως δέν θά σημαίνει γιά τή Νέα Δημοκρατία, αλλά καί γιά τό ΠΑ.ΣΟ.Κ., διακοπή τής ανανεωτικής διαδικασίας. Καί αυτό γιατί τό χρονικό διάστημα στό όποιο αναφέρεται ή εκτίμηση 1974 - 198(;) είναι πολύ μικρό γιά νά έχουμε συνεχή ένίσχυση τής υποκατηγορίας α₁.

Απρίλιος 1980

12. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΙΣ ΚΕΝΤΡΩΕΣ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛ-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΚΛΟΓΗΣ	1964		1974		1977	
		Ε.Κ.	%	Ε.Κ.-Ν.Δ.	%	Ε.ΔΗ.Κ.	%
Α	α ₁ : Γιά πρώτη φορά	30	17,54	32	52,45	2	13,33
	α ₂ : Γιά δεύτερη φορά	43	25,14	5	8,19	6	40,00
	Σύνολο	73	42,68	37	60,64	8	53,33
Β	β ₁ : Γιά τρίτη φορά	26	15,20	10	16,39	—	—
	β ₂ : Γιά τέταρτη φορά	72	42,10	14	22,95	7	46,66
	Σύνολο	98	57,30	24	39,34	7	46,66

13. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΙΣ ΚΕΝΤΡΟΔΕΞΙΕΣ - ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΑΚΡΑ ΔΕΞΙΑ

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΚΛΟΓΗΣ	1964				1974		1977		1977	
	ΣΥΝΑΣΠΕΣΜΟΣ				ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ		ΝΕΟΦ.		Ε.Π.	
	Ε.Ρ.Ε.		Κ.Π.		α.β.	%	α.β.	%	α.β.	%
Α	α ₁ : Γιά πρώτη φορά	3	3,03	—	139	64,35	31	18,02	—	2,40,00
	α ₂ : Γιά δεύτερη φορά	9	9,09	4	50,00	7	3,24	85	49,41	—
	Σύνολο	12	12,12	4	50,00	146	67,59	116	67,73	—
Β	β ₁ : Γιά τρίτη φορά	12	12,12	—	11	5,09	7	4,06	—	1 20,00
	β ₂ : Γιά τέταρτη φορά	75	75,75	4	50,00	59	27,31	49	28,48	2 100,00
	Σύνολο	87	87,87	4	50,00	70	32,40	56	32,54	2 40,00